

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 111
חשון תשע"ז

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

בשבעת הרוח יוצא אמצע החוט מבין העמודים. והטעם משום שהחוט של צורת הפתח צריך להיות מעל העמודים ולא מן הצד כמבואר בשו"ע, וכאשר בשעת הרוח האמצע של החוט מתנדנד ויוצא מבין העמודים, הרי האמצע של החוט הוא מן הצד, [למרות שבמקום החיבור של החוט לעמוד, הוא מעל גביו]. ולפי"ז ככל שהעמוד יותר רחב, ניתן יותר להקפיד שהחוט לא ייצא מבין העמודים. בשביל זה מקפידים בעירובים השכונתיים הטובים, לעשות לחיים ברוחב כ-30 ס"מ לפני כל עמוד, [למרות שהחוט קשור מעל גביו של העמוד], כדי שגם אם יהיה נדנדו קל, לא תהיה בעיה שיוצא מבין הלחיים, כי עד נדנדו של כ-15 ס"מ לא יוצא מביניהם. לעומת זאת בעירובים גדולים, אין אפשרות לעשות לחיים, ואין אפשרות לפקח על מתיחת החוטים, ונאלצים לסמוך על המקילים.

וככל שהפיקוח על העירוב יותר טוב, ויש תקציב לעשות לחיים כהלכה, משקיעים יותר מאמץ שלא יהיה נדנדו, ומותחים את החוטים שלא ישקעו, אפשר שהעירוב יהיה כשר לכל הדעות.

לפי"ז יש בעיה בפתרון הנ"ל בעמודי התאורה, שהוא לא יכול להתאים לעירוב שכונתי. כיון שכאמור החוט שקשור מן הצד מכוון מעל החלק המתרחב, שהוא בסה"כ 2-4 ס"מ, וא"כ רק זה רוחב הלחי שלו, ובנדנדו של 4 ס"מ [שזה מאוד מצוין], כבר יוצא מבין העמודים, וכל כשרות העירוב תלויה במחלוקת הפוסקים שבמשנ"ב, ולדעת החו"א אינו כשר. ואין להכשיר מצב כזה בעירוב שכונתי, אלא יש להוסיף לחיים לפני העמודים. [אמנם במקרה זה מדובר באזור חילוני, ויש להם קצת בעיה לעשות עמודים ולחיים, ונאלצים לעשות מה שאפשר].

הבעיות מצויות בתל המתלקט

בהמשך גבול העירוב הנ"ל, היה קטע מסוים שסמכו על "תל המתלקט", שמבואר בגמ' (שבת דף קא.) ובמשנ"ב בכמה מקומות (סי' שמו"ה סק"ד), שאם הוא מתלקט [עולה] לגובה י' טפחים, בתוך ד' אמות, דינו כמחיצה. אמנם צריך שכל התל יתלקט בשיפוע רצוף, אבל אם באמצע השיפוע יש מדרגה [קטע ישר], צריך להגיע לדין צירוף מחיצות. בביאור הלכה (רס"י שס"ב ד"ה עשעה) משמע שמצדדים את שני חלקי התל, עד ד' אמות בסה"כ, ורק במחיצות זקופות כתב שם להסתפק שאין מצדדים במדרגה של ג' או ד' טפחים. אבל החו"א (סי' ס"ה ס"ק ע') חולק ואומר שאין הברדל בין מחיצה לתל, שהרי תל הוא סוג של מחיצה, וברגע שיש באמצע מקום ישר ברוחב ד' טפחים [או אפילו משופע אבל אינו בשיעור המתלקט], הוא מפסיק את צירוף התל, ויוצא שבהרבה מקרים אין גובה י' טפחים במקום אחד. כמו"כ כתב החו"א (סי' קי"א סק"ד) שגם כאשר המקום הבעייתי הוא פחות מ' אמות, יש בעיה לדון בו דין עומד מרובה, כיון שדעת החו"א (סי' ע"ב סק"א) שעומד מרובה יכול להמשיך רק כאשר יפגוש בצד שכנגדו בקו ישר [לפי צורת המחיצה], ובתל עפר קשה למצוא שיהיה קו ישר מדויק מצד אחד לצד שני [כי ערימת עפר היא מתעגלת]. ולכן כתב החו"א שאין לסמוך על תל המתלקט בערימות עפר. וכן ההוראה בעירובים הטובים, מלבד מקרים שהתל זקוף וברור, ונדבק ע"י ת"ח המנוסה ובקי.

תל המתלקט שיש בו שביל לחלכי תל

והנה לגופו של ענין, עברו הבודקים על אורך התל, ובאמת היו בו שני מקומות בעייתיים. אחד מהם היה מפני שהיו שתי מדרגות, שהם מהווים הפסק לדעת החו"א. ובמקום השני היה מעבר שאנשים עוברים בו, וכמוכן שממילא נדו בו כמה מקומות ישרים, שפסלו אותו מזקיפותו. זאת אומרת שבמצב כזה העירוב אינו טוב, לפי ההוראות שנתקבלו להלכה ע"פ רבני העירובים.

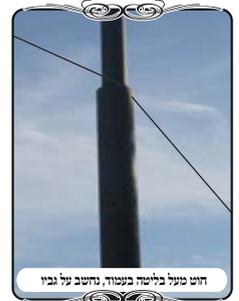
מקומות רבים מבקשים להרחיב את העירוב השכונתי

בס"ד יש מקומות רבים שמבקשים, להרחיב את העירובים השכונתיים המהודרים. יש מקומות שמדובר בשכונה שלימה שעדיין אין בה עירוב שכונתי, ויש מקומות שמדובר על רחוב או כמה בנינים, שאברכים צעירים קנו דירות בבנינים של חילונים הסמוכים לשכונות החרדיות, ולכן רוצים להרחיב את העירוב השכונתי, ולהוסיף את הרחוב שלהם לעירוב. כמוכן במקומות אלו נשאר עדיין בעיית השכירות מהמזמרים, והעירוב מתיר רק לכלים ששבתו בחצר. אלא שגם לגבי זה חשוב מאוד ההיקף השכונתי, שנעשה ע"פ הכרעות המשנ"ב והחו"א, לעומת ההיקף העירוני שנדחקים להתיר בו גם דברים שהמשנ"ב או החו"א אסרו אותם, והפיקוח עליו בעייתי ומורכב.

בשבוע שעבר קראו לבודק של מוקד העירוב לבדוק תוספת של עירוב שכונתי שנעשה בירושלים, במקום שאין אפילו את העירוב של הבר"ץ, ודין הטלטול שם חמור מאוד. כמוכן שהמשפחות החרדיות שגרות שם, אינן מודעות לגודל חומרת הדבר, ואינם יודעים כמה הם צריכים להשקיע ולהזדרז לעשות את העירוב השכונתי, ומ"מ יש להם רצון שיעשו עירוב שכונתי. בקטע מסוים כבר עשו הרחבה על צד אחד של המדרגה, ומתחו חוטים על עמודי התאורה, וכעת צריכים להוסיף בהמשך הרחוב.

כשרות עירוב בעמודי תאורה שהחלק התחתון רחב

והנה בעמודי תאורה אי אפשר לקשור את החוט מעל גביו של העמוד מכמה סיבות, [כגון מפני שאין עליו וו לקשירת החוט, העמוד גבוה מאוד, ועוד]. לכן קושרים את החוט מן הצד, וא"כ לכאורה אינו כשר, כיון שצורת הפתח שעשאה מן הצד, פסולה (שו"ע סי' שס"ב ס"א). ובהכרח צריך להתקן לחי לפני העמוד, שיהיה מכוון מתחת החוט, ואז הלחי נחשב במקום עמוד, כמבואר בשו"ע שם.

חוט מעל בליטה בעמוד, נחשב על גביו

אבל יש דבר מצוי בעמודי תאורה בזמנינו, שאפשר להחשיבם כעמוד כשר בצורה מסוימת, וכך עשו בעירוב הזה. בהרבה עמודים החלק התחתון רחב יותר משאר העמוד, ויש בליטה לחלק הרחב [ולא שהולך ומתקצר כצורת משולש], ובצורה כזו אפשר שהחלק התחתון של העמוד, הוא עצמו יהיה הלחי, באופן שיש בו גובה י' טפחים, והעמוד ישר בצורה שהחוט עובר מעל החלק התחתון. ויש להדגיש מאוד את הפרט הזה, שהעמוד יהיה ישר מאוד, כיון שהחלק התחתון מתרחב בסה"כ 2-4 ס"מ, ואם העמוד נוטה מעט לכיוון החוט, כבר מגיע למצב שהחוט אינו מעל החלק הרחב, דהיינו שאם נמתח מהמקום הרחב, קו ישר של גוד אסיק כלפי מעלה, הוא לא יהיה תחת החוט, אלא מתחת העמוד. וכבר היו מקרים בעירוב שכונתי שהשתמשו בעמודים כאלו עם חוט מהצד, ולאחר זמן התברר שלא היה עירוב, מסיבה זו. לכן צריך לדעת לבדוק היטב ע"פ הבקאיים בהלכות אלו.

חוט המתנדנד ברוח, ומעלת הלחיים ורוחבם

אמנם יש ענין נוסף שבשבילו עושים את הלחיים בעירובים השכונתיים, והוא לא מתקיים בעמודים אלו. מטבעי הבריאה שחוט העומד בשמש ונתון לשינויי קור וחום, הוא מתפשט מתרחב ומתרופף, ולכן מצוי שחוטי העירוב רפויים מעט, והם מתנדנדים ברוח, ושוקעים מעט. בדין זה הביא המשנ"ב (סי' שס"ב ס"ק ס"ד) מחלוקת אחרונים, האם בחוט יש פסול של מחיצה שאינה עומדת ברוח, או שזא אין לו דיני מחיצה. והמשנ"ב לא הכריע, רק כתב שלפי האוסרים צריך למתוח את החבל בחזקה, שלא ינודו הרוח. ובהו"א (סי' ע' ס"ק) כתב שחוט מתנדנד פסול, וביאר מהו שיעור הנדנדו הפסול, אם הוא בשיעור

עמוד שמחובר בגובה על מדרגת בטון

בעוד הבדוקים מתבוננים בתל, האם החסרון ברור או שיש דרך להכשירו, ולעומת זאת רואים את הציבור שגר שם, ועובר ברחוב לפניו, שהוא סומך על העירוב הזה ומטלטל בו, ומסתפקים האם צריך לעורר אותם על הבעיה ההלכתית בעירוב, לפתע הם הבחינו בקצה התל שהרכיבו עמוד חדש בפניה. אמנם עדיין אין עליו חוט, אבל ניכר שהאחראי שם לב לבעיה בתל, ועושה משהו כדי לעקוף אותו עם צורת הפתח. הם התבוננו בעמוד החדש ומיד גילו בו בעיה הלכתית, שהוא לא נעשה במקום הראוי. העמוד היה מחובר לקיר בגובה 70 ס"מ מהמדרכה, על גבי בליטה [קורת בטון] בקיר, ואינו יושב על הקרקע.

בענין זה יש דין שעמוד שאינו עומד על הקרקע, אלא גובה מן הקרקע ג' טפחים או יותר, פסול, כדון מחיצה תלויה, [כמבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) לגבי לחי של מבוי, וה"ה בלחי של צוה"פ (רמ"א סעיף ז)]. ולפ"ז גם כאשר העמוד עומד על דבר כלשהו, אבל אין בו שיעור קרקע, אינו כשר. ויש לדון מהו שיעור גודל שטח הקרקע שיהיה מסביב לעמוד, שיחשב עמוד על גבי קרקע. והוראת הפוסקים בזה, שצריך שיהיה ד' על ד' טפחים, כשיעור המינמלי של רשות היחיד או כרמלית (שו"ע סי' שמ"ה ס"ב ו"ד), וצריך שהד' טפחים יהיו ממקום העמוד ולפנים, וד' טפחים לחלל הפתח, ולא מועיל אם יש ד' טפחים מהעמוד ולחוץ, כיון שאז העמוד אינו עומד על הקרקע של העירוב. במקרה הנ"ל לא היה לפני העמוד ד' טפחים, לא לפניו ולא לכיוון חלל הפתח. וא"כ הוא פסול, כדון עמוד גבוה מן הקרקע.

דין זה ידוע ומפורסם מאוד אצל המומחים העוסקים בהתקנת עירובים, אבל לפעמים נותנים את העבודה לסתם מסגר, ולמרות שהוא מקצועי בעשיית עבודות ברזל, והוא יכול לרתך את העמוד בצורה חזקה, אבל אינו מעלה על דעתו כמה הלכות כרוכות במקום שבו צריך להעמיד את העמוד. וכל פעם מגלים אחרי ההתקנה בעיה אחרת, כגון שהעמוד אחורי הכולל, אחורי עמוד של בוק (כמבואר בגליון הקודם), מעל תל המתלקט, או רחוק ג' טפחים מהמחיצה, ראש עמוד באופן שהחוט מן הצד ועוד ולכן יש להקפיד לבצע את התקנת העירוב ע"י המומחים העוסקים בעירובים דוקא גם אם המחיר לפעמים יקר יותר, מחמת שזקוקים להחזיק עובד מסוים וכלים רבים, מ"מ מרויחים שהעירוב נעשה כהלכה, ולא צריכים אחר"כ לשנות ולתקן את מה שקילקל המתקין. ולפחות יש להקפיד שבשעת ההתקנה עצמה, יהיה צמוד לעובד אדם שבקי בהלכות, כדי להדריכו בכל הפרטים הקטנים, שהמשמעות ההלכתית שלהם רבה מאוד.

עמוד מחובר בתוך קופסת שימורים גדולה

בשבוע זה היה מקום נוסף בבני ברק, שיש בו עירוב שכונתי עם צורות הפתח טובות עם לחיים, ואחראי מסור ובקי בהלכות, אבל גרים בשטח העירוב חילונים, שכידוע הם פוסלים את השיתוף בפת העירוב, וממילא מחיצות העירוב אינן יכולות להתיר לטלטל מהדריה לחדר מדרגות או להיפך, ואין ההיתר אלא "לכלים ששבתו בחצר", דהיינו עגלה שהניחה מלפני שבת בחדר מדרגות, ולא מכניסים אותה לבית (ראה פרטי ההלכות בחוברת "פתח העירוב" דיני כלים ששבתו בחצר). בתוך השכונה הגדולה יש כמה בנינים עם ביכני"ס שכולם שומרי שבת, ושם עשו עירוב קטן, שבו מניחים פת בפני"ע, ושם יכולים לטלטל גם מהבתים לחצרות. אחד האברכים שגר בסמוך, ביקש ממוקד העירוב לעשות לו תכנית, שיוכל להרחיב את העירוב עד הבנין שלו, עם עוד כמה בתים, שגם בהם כולם שומרי שבת. והוא הוסיף ואמר שמישהו כבר התחיל לעשות שם עירוב, ולא השלימו.

הבורק הגיע למקום, בדק והמליץ כיצד לעשות. ובין הדברים הגיע לצורת הפתח שנעשתה שם, אך גם כאן העושה לא הקפיד על כל פרטי ההלכה. בצד אחד הוא העמיד עמוד צמוד לקיר של מדרגות בית הכנסת, ולמטה הכניס את העמוד בתוך קופסת שימורים גדולה מלאה בבטון, שכפי הנראה העמיד אותה בשביל להחזיק את העמוד. והנה בצורה כזו יש את הבעיה שהזכרנו בקטע הקודם, כיון שהקופסה גדולה ויש בה גובה ג' טפחים, הרי היא כעין קרקע מוגבהת, ואין בה שיעור קרקע של ד' על ד' טפחים, וא"כ הקרקע של הרשות

היא המדרכה, נמצא שביחס לקרקע שלפניו, העמוד גבוה ג' טפחים. ואם תאמר שהקופסה עצמה תחשב חלק מהעמוד, שהרי גם היא דומה לעמוד רחב. הרי יש בזה בעיה של פתחי שימאי, שהעמוד אינו חלק, אלא רחב מלמטה (הקופסה) ואח"כ יש בו שקע ונהיה צר (העמוד). לכן אין להכשיר עמוד בצורה כזו.

הפתרון לתיקון עמוד כזה, לחזקתו ולהוציא את הקופסה ולחבר את העמוד על הקרקע, או להוסיף בטון מסביב לקופסה להגביה את הקרקע בשטח של ד' על ד' טפחים (40 ס"מ), עד שיהיה בגובה הקופסה פחות מג' טפחים, ופחות מג' אומרים לבד. וי"ל בשני אופנים, א. אפשר לומר לבד כאילו העמוד מגיע עד הקרקע, בלי להתחשב בקופסה. אמנם במקרה זה יש לעיין למ"ד שאין אומרים לבד כשיש באמצע דבר מומשי. ב. אפשר לומר לבד לדין קרקע שהשטח שעל הקופסה [שאינו בו שיעור רחב], מצטרף עם הקרקע שמסביבו לשטח ד' על ד' טפחים, וממילא העמוד עומד על שטח ד', והוא כשר.

ילד שהודיע וסייע בשמירת חוט העירוב

בימים אלו ממשכיכים במסירת שיעורים ברחבי הארץ. להדגים מהו עירוב, חוטים עמודים ולחיים, עם עשרות הלכות הכרוכות בהם. השבוע נמסרו שיעורים בירושלים, בשני כוללים העוסקים בלימוד מסכת עירובין. אחד מהכוללים מיועד לעוסקים בעירובים ברחבי הארץ, אשר יש להם נסיון בהתמודדות עם השאלות המצויות כיום. ובשני המקומות ציינו שהיתה הנאה ותועלת מרובה, מסידור הדברים בשיעור תמציתי, הכולל תמונות מהנעשה כיום במערכות העירובים, וממחיש את ההלכות בצורה הטובה ביותר.

בעקבות הגברת המודעות של הציבור לדיני עירובין, הן בקיומן בבירור על מקומות שהעירוב טוב או לא טוב, והן בהבחנה נכונה מהו חוט של עירוב, מהו לחי ומהו עמוד, פעמים רבות אנשים מעוררים על תקלות שאירעו, ומסייעים ביד העוסקים להתגבר עליהם. ואפילו ילדים צעירים מעוררים ומסייעים בכך. בשבוע זה התקשר למוקד העירוב ילד צעיר, וסיפר שחוט העירוב ברח' הרב דסלר בב"ב נקרע, והוא ראה ילדים משחקים בו, וחותרים אותו. הילד לקח את שארית החוט, וגילגל אותה לצד, כדי לשמור על הנותר. והודיע למוקד שיתקנו את הדבר.

מתקן של גניזה שעומד לפני הלחי

ביום שישי התקשר אברך לדווח על דבר לא שגרת, שהיה באחד העירובים השכונתיים בבני ברק, בעקבות החלפת המדרכה [כנהוג מידי שנה בעיר זו], העבירו את מתקן הגניזה הכחול הידוע, והעמידו אותו בדיוק במקום שעמד לחי של צורת הפתח של העירוב השכונתי, והלחי נהיה מוסתר בין המתקן לקיר. המודיע לא ידע מהי הבעיה ההלכתית שבדבר, ומה דינה, אבל כיון שראה דבר משונה, הוא הודיע על כך למוקד.

והנה יסוד השאלה ההלכתית במצב כזה, שיש בתוך צורת הפתח, דבר גדול שיש בו שיעור מחיצה, והוא גם רשות היחיד, שלפי המבואר בחזו"א (סי' ע"ט ס"ק י"ח) הוא מחלק את הפתח לשנים, וצוה"פ נפסלת. אבל הוראת רבני העירובים שדבר ארעי, בפרט אם הוא כלי, אינו מחלק את הפתח ואינו פוסל. כגון מכונת או פח צפרדע, שעומד מתחת חוט העירוב, אינו פוסל מפני שהוא ארעי. [והסברא בזה, מושם שחפץ נחשב דבר המונח בתוך הפתח, ואינו מגדיר את הפתח כשני פתחים], ולפ"ז אם המקום הקבוע של מתקן הגניזה היה במקום הזה, יש לדון בו. אבל כיון שהעבירו אותו לכאן רק לזמן קצר, וגם אם הם לא התכוונו להחזיר, הרי מסתמא האחראי על העירוב ידאג להזיזו, ממילא אינו פוסל באותו שבוע ושבועיים שעומד כך לפני הלחי. כמו"כ יש שרוצים לדון שהמתקן לבד לקיר, וכאילו הלחי טמון בקיר, או במקום שאין בו שטח ד' טפחים. אך גם לענין זה יש לומר, שכלי המונח באופן זמני, אינו עושה שום בעיה.

ניתן לתרום בכל רחבי הארץ

במכשירים של "בדרים פלוס"

וכן במערכת הטלפונית 03-7630585 שלוחה 323

או במכשירים של "קהילות", וכן בטל: 073-2757-008

עבור: "מוקד העירוב" בני ברק

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסייע בהפצת הגליון:

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM